

Εικόνα 1.

Άμβωνας της μεγάλης Συναγωγής της Κέρκυρας, η οποία καταστράφηκε με τους γερμανικούς βομβαρδισμούς.

Ισραηλιτικές Κοινότητες Ιονίων Νήσων: Ιστορία - Εκπαίδευση

Λίνος Σούσης

Αντί Προλόγου

Γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Κέρκυρα από Εβραίους γονείς που και αυτοί με τη σειρά τους αλλά και οι παππούδες των παππούδων τους στην Κέρκυρα γεννήθηκαν και μεγάλωσαν.

Από μικρός την ερωτεύτηκα και την αγάπησα, αισθάνθηκα μέρος της κοινωνίας της, απέκτησα πολλούς φίλους. Φιλίες που κρατούν μέχρι σήμερα, δοκιμασμένες σε λύπες αλλά κυρίως σε χαρές, με αξιόλογους ανθρώπους για τους οποίους υπερηφανεύομαι και το διαλαλώ όπου βρεθώ.

Όπως θα καταλάβατε είμαι μέλος της Ισραηλιτικής Κοινότητας της Κέρκυρας, ναι είμαι Εβραίος στο θρήσκευμα. Ανήκω σε μια μειονότητα που όπως λένε τα βιβλία, η παρουσία της στην Κέρκυρα χάνεται στα βάθη των αιώνων.

Αρχίζει γύρω στο 1147 και πιστεύεται ότι πολύ πιο πριν υπήρχε εβραϊκή δραστηριότητα στο νησί. Οι παραδόσεις αλλά και οι ερευνητές μιλούν για τους πρώτους Εβραίους της Ρωμαϊκής εποχής, συγκεκριμένα μετά την καταστροφή του πρώτου ναού το 586 π.Χ. που βεβαιώνουν για την εγκατάσταση των Εβραίων στα Ιόνια νησιά την εποχή του Ηρώδη του Μεγάλου και του Μάρκου Αγρίπα.

Τα χρόνια πέρασαν και οι αιώνες κύλησαν με τη συνεχή παρουσία των Εβραίων στην Κέρκυρα. Η συμβίωση του Χριστιανικού πληθυσμού με το εβραϊκό στοιχείο δεν ήταν πάντα ρόδινη. Το περιβάλλον αντισημιτικό, μαζί με τη συνήθη εξέλιξη

των Εβραίων στις τέχνες, τα γράμματα και κυρίως στο εμπόριο όξυναν την ήδη τεταμένη ατμόσφαιρα. Διακεκριμένοι Εβραίοι προσπαθούσαν να αμβλύνουν τις διαφορές αποκτώντας έτσι ακόμη μεγαλύτερη δύναμη.

Σήμερα για πρώτη φορά στη μακραίωνη ιστορία τους οι Εβραίοι έπαψαν να είναι ο εύκολος στόχος. Τι συνέβη;

Οι Εβραίοι θεωρούνταν οικονομικοί γίγαντες, χωρίς πάντα αυτό να αληθεύει, και ταυτόχρονα πολιτικοί νάνοι. Τα πράγματα άλλαξαν ριζικά. Απέκτησαν ένα πολιτικό βάρος, θα μπορούσε κανείς να πει, δυσανάλογο με τον πληθυσμό τους. Κανείς δεν μπορεί να διώξει τους Εβραίους, γιατί έχοντας πολιτική υπόσταση, κάποιοι θα αντιδράσουν και θα αντιδράσουν έντονα.

Πρέπει να σημειώσω ότι και ο υφέρπων ή ενεργός αντισημιτισμός έχει ως αποτέλεσμα, ακόμα και αυτός, να γαλβανώνει τη συνοχή και την ομόνοια του εβραϊκού στοιχείου.

Στο πέρασμα του χρόνου, η συνεισφορά του εβραϊκού στοιχείου στην κοινωνία ήταν σημαντική. Η γενιά η δική μου, μεταπολεμική από το 1945 και μετά, ήταν τυχερή. Δεν ζήσαμε διακρίσεις και ο αντισημιτισμός ήταν ανεπαίσθητος. Το ότι ανήκαμε όμως σε μια μειονότητα, βάραινε στους ώμους μας. Στη συνέχεια όμως ανακαλύψαμε ότι αυτή η διαφορετικότητα ήταν η ομορφιά μας, η γοητεία μας και αντιληφθήκαμε ότι όλοι οι άνθρωποι είμαστε ίσοι στη διαφορετικότητά μας.

Επιφανείς Κερκυραίοι πέρασαν από τα σπίτια μας και μας τίμησαν με το σεβασμό και τη φιλία τους. Αναφέρομαι επιγραμματικά στους:

Τον μακαριστό Μητροπολίτη Μεθόδιο Κοντοστάνο που δεν έλειψε ποτέ τις μεγάλες γιορτές από τη Συναγωγή και ήταν συχνός επισκέπτης στο σπίτι μας.

Τον μακαριστό πατέρα Γεώργιο Μεταλλινό, μεγάλη προσωπικότητα της Ελλαδικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, άνθρωπο των γραμμιάτων και της επιστήμης, φίλο του πατέρα μου.

Δεν θα ξεχάσω ποτέ τις ατέρμονες συζητήσεις περί Θεού με τον πατέρα μου αλλά και με το Σπύρο Δένδια, πατέρα του Νίκου Δένδια, σημερινού υπουργού εξωτερικών, στο καφενείο στην οδό Αγίας Σοφίας.

Τον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο των Καθολικών, Αντώνιο Βαρθαλίτη, εξαίρετο κληρικό βαθιάς μόρφωσης και καλοσύνης που ξεχείλιζε.

Ο πρόλογός μου μακρύς, αλλά είναι τέτοιο το αντικείμενο που δεν θα έφταναν πολλές σελίδες για να κατονομάσω και να ευχαριστήσω αυτούς που μας στάθηκαν, αυτούς που στη διάρκεια της χιτλερικής λαίλαπας έσωσαν εβραϊκές οικογένειες, τους φίλους μας, τους Χριστιανούς αδελφούς μας. Είναι αυτοί που μας στήριξαν με την εμπιστοσύνη τους και την αγάπη τους, ξεπερνώντας παλιές προκατα-

λήψεις.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Ιονίων Νήσων που σκέφτηκε να συμπεριλάβει την ιστορία της Ισραηλιτικής Κοινότητας της Κέρκυρας στο βιβλίο που ετοιμάζει.

Θα ήταν μεγάλη παράλειψη να μην αναφερθώ στο σημερινό πρόεδρο της Κοινοτήτάς μας, κ. Ζαχαρία Ματαθία, άνθρωπο με ικανότητες που πολλές φορές εκπλήσσουν, που διέθεσε κάθε μέσο και επιρροή για την πραγμάτωση αυτού του τεύχους. Στην κ. Άννα Άνθη-Ματαθία, πρόεδρο του φιλανθρωπικού σωματείου της Κοινοτήτας για τις άοκνες προσπάθειές της και τη συνεχή παρουσία της όπου αυτή χρειάζεται.

Άφησα τελευταίους τους κ. Γεώργιο Ζούμπο, μαθηματικό, διδάκτορα του τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, τον κ. Σπύρο Γαούτο, γραμματέα της Καθολικής Αρχιεπισκοπής, που συνέγραψαν ο πρώτος τη σύντομη ιστορία της Κοινοτήτάς μας και ο δεύτερος σχετικά με την πρωτοβάθμια εκπαιδευτική κατάσταση στην Κέρκυρα μεταξύ των δυο παγκοσμίων πολέμων.

Χωρίς αυτούς θα ήταν αδύνατη η συγγραφή αυτής της εργασίας.

Τους ευχαριστούμε από καρδιάς.

1. ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΟ ΚΟΜΜΑΤΙ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΙΖΕΙ ΑΠΟ ΤΑ ΒΑΘΗ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Σημαντικότερα Γεγονότα*

1150

Ο Γουλιέλμος ο Α΄ από την Αλταβίλλα μεταφέρει στην Κέρκυρα Ρωμανιώτες Εβραίους από τη Βοιωτία.

1160-70

Ο Βενιαμίν από τη Τουδέλη γράφει στο <<Βιβλίο Ταξιδίων>> του ότι συνάντησε έναν Εβραίο στο νησί.

1214

Η Κέρκυρα αποτελεί μέρος του Δεσποτάτου της Ηπείρου:
Αυξάνεται ο αριθμός των Εβραίων που προέρχονται από το Βυζάντιο.

1267

Η Κέρκυρα περνάει στο Βασίλειο της Νάπολης.
Εγκατάσταση Εβραίων προερχόμενων από τη Νότιο Ιταλία.

Εικόνα 2.

Εφτάφωτος δυχία της Κέρκυρας, 17ος αιώνας.

Εικόνα 3.

Γιορτή Σουκώτ-σκηνοποιίας, 17ος αιώνας.

1386	Η Κέρκυρα περνάει στη δικαιοδοσία της Βενετίας: αυξάνεται η ισχύς των Εβραίων της Ιταλίας.	1760	Σύμφωνα με την απογραφή του Ενετού διοικητής Φραντσέσκο Γκριμάνι 1171 Εβραίοι ζουν στην Κέρκυρα.
1481	Ο Μεσούλαμ της Βολτέρας αναφερόμενος στα ταξίδια του στους Άγιους Τόπους γράφει, ότι στην Κέρκυρα κατοικούν 300 εβραϊκές οικογένειες. Τέλη του 15 ^{ου} -16 ^{ου} αιώνα. Άφιξη προσφύγων από τη Νότια Ιταλία και από την Ιβηρική Χερσόνησο.	1776	Τα γεγονότα με την Ραχήλ Βιβάντε.
1521	Ο Μοσέ Μπαζόλα αναφερόμενος στο ταξίδι του στους Άγιους Τόπους, ότι στην Κέρκυρα ζουν Εβραίοι από την Ελλάδα και από τη Σικελία	1797	Συνθήκη του Καμποφόρμιο: η Κέρκυρα περνάει στη δικαιοδοσία της Γαλλικής Δημοκρατίας.
1537	Πολιορκία των Τούρκων.	1799	Η Κέρκυρα γίνεται πρωτεύουσα της Επτανήσου Πολιτείας και ελέγχεται από την Οθωμανική αυτοκρατορία.
1560	Χτίζεται μια καινούργια συναγωγή και ένα απουλιανό Νεκροταφείο.	1807	Τα Επάνησα παραχωρούνται εκ νέου στη Γαλλία.
1563	Ο Ελιγιά από το Πέζαρο γράφει ότι στην Κέρκυρα ζουν Έλληνες και Πουλιέζοι Εβραίοι.	1815	Τα Επάνησα αποκτούν ανεξαρτησία κάτω από την αποκλειστική προστασία των Βρετανών.
1578	Στην απογραφή που κάνει ο Ενετός διοικητής Τζιοβάνι Κονταρίνι, 400 Εβραίοι ζουν στην Κέρκυρα.	1845	Σύμφωνα με περιοδικό της εποχής στην Κέρκυρα ζουν 2000 Εβραίοι.
1589	Η κοινότητα των Πουλιέζων καλωσορίζει τους πρώην μαρράνους από την Πορτογαλία.	1846-1891	Η υπόθεση με τα κίτρα της Κέρκυρας.
1622	Δημιουργείται εβραϊκή συνοικία (Εβραϊκή).	1864	Τα Επάνησα περνούν στην ελληνική κυριαρχία και τότε ο πληθυσμός των Εβραίων φτάνει τους 6000, περίπου το ένα τρίτο του συνολικού πληθυσμού του νησιού.
1664	Γίνεται συμφωνία μεταξύ της ελληνικής κοινότητας και των Πουλιέζων.	1891	Δολοφονία της Ρουμπίνας Σάρδα. Κερκυραϊκό πογκρόμ. Μετά τα γεγονότα του 1891, περίπου 2000-3000 Εβραίοι εγκαταλείπουν το νησί.
1716	Πολιορκία του νησιού από τους Τούρκους.	1901	Ο Λουίτζι Ιππάβιτς γράφει ότι στο νησί ζουν 4000

Εβραίοι. Η μετανάστευση συνεχίζεται για οικονομικούς λόγους.

1923

Οι Εβραίοι είναι 3000 αλλά μέσα σε 15 χρόνια μειώνονται σε 2000.

28 Οκτωβρίου 1940- 23 Απριλίου 1941

Ελληνο-Ιταλικός πόλεμος.

1941-43

Ιταλική κατοχή.

27 Σεπτεμβρίου 1943

Αρχίζει η ναζιστική κατοχή.

9 Ιουνίου 1944

1800 Εβραίοι μεταφέρονται στα στρατόπεδα του Άουσβιτς-Μπιρκενάου.

Περίπου το 10% επέζησε.

1948

Οι Εβραίοι στο νησί είναι 170. Είκοσι χρόνια μετά ο αριθμός αυτός μειώνεται λόγω της μετανάστευσης στο Ισραήλ.

2001-2002

Η Εβραϊκή κοινότητα της Κέρκυρας σε συνεργασία με το Δήμο της πόλης ανεγείρουν μνημείο αφιερωμένο σε εκείνους που χάθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης καθώς και μία ταμπέλα αφιερωμένη στα θύματα του Ολοκαυτώματος.

Αρχές του 21^{ου} αιώνα

Περίπου 60 άτομα είναι εγγεγραμμένα στην Εβραϊκή Κοινότητα.

Από τις τέσσερις συναγωγές που υπήρχαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, σώζεται μόνο μία η οποία ανακαινίσθηκε και λειτουργεί.

*Από το βιβλίο ΕΒΡΑΙΚΗ της Ισραηλιτικής Κοινότητας Τεργέστης. Βλ. Pearl Liba Preschel, *The Jews of Corfu*, PhD Dis New York University.

Η Ισραηλιτική Κοινότητα της Κέρκυρας: Σύνοψη ιστορία

Η πρώτη είδηση για την παρουσία Εβραίων στην Κέρκυρα ανάγεται στα 1147, αν και πιστεύεται ότι υπάρχει και προγενέστερη εβραϊκή δραστηριότητα στο νησί. Από τα χρόνια της ανδηγαβικής κυριαρχίας γίνεται μνεία για την ύπαρξη εβραϊκής συνοικίας στο χώρο του σημερινού Παλιού Φρουρίου και αργότερα στη συνοικία Καμπιέλο. Η κοινότητα αναπτύσσεται σε ένα κατά καιρούς αντισημιτικό περιβάλλον, ενώ η συμβολή των μελών της στο εμπόριο και γενικότερα στην οικονομία της πόλης είναι σημαντική. Οι πλέον επιφανείς ασχολούνται με το εμπόριο και συγκεντρώνουν όλες σχεδόν τις εμπορικές επιχειρήσεις του νησιού, αποκτώντας ισχυρή οικονομική επιφάνεια και δύναμη. Η οικονομική αυτή δύναμή τους σε συνδυασμό με την αφοσίωση που δείχνουν στη Βενετία έχει σαν αποτέλεσμα να έχουν πάντα τη διακριτική προστασία της όταν εκδηλώνονται αντισημιτικές ενέργειες από τον ντόπιο πληθυσμό. Παράλληλα απολαμβάνουν προνόμια και έχουν σημαντική επιρροή λόγω της οικονομικής τους δύναμης. Χαρακτηριστικό είναι ότι όταν το 1571 η Βενετία αποφασίζει την εκδίωξη όλων των Εβραίων από το έδαφός της, εξαιρεί τους Εβραίους της Κέρκυρας.

Η Κοινότητα συνεισφέρει με κάθε τρόπο στην πολιορκία του 1716 και της απονέμονται νέα προνόμια. Τότε της παραχωρείται και χώρος για το κοιμητήριο που ήταν σε χρήση ως το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο.

Μετά την κατάληψη της Κέρκυρας από τους Γάλλους το 1797, οι Εβραίοι απολαμβάνουν πλήρη δικαιώματα και συμμετέχουν για πρώτη φορά στη διοίκηση του νησιού αυξάνοντας την αντιπάθεια των ντόπιων εναντίον τους.

Στα επόμενα χρόνια γίνεται προσπάθεια να αμβλυθούν οι διαφορές ανάμεσα στις ομάδες των Ρωμανιωτών και των Πουλιέζων. Στην περίοδο της Αγγλοκρατίας τους αφαιρούνται δικαιώματα και κατά καιρούς σημειώνονται αντισημιτικές ενέργειες καθώς και βανδαλισμοί στα κοιμητήρια. Παρ' όλα αυτά διατηρούν ενεργή κοινωνική ζωή

Εικόνα 4.
Εβραϊκή συνοικία, 1800.

και η οικονομική τους δραστηριότητα δεν φαίνεται να περιορίζεται σημαντικά ενώ μονοπωλούν το λιανικό εμπόριο ανάμεσα στα νησιά.

Στη σημερινή θέση η εβραϊκή συνοικία αναπτύσ-

σεται από το 1622 με σχετικό διάταγμα της βενετικής διοίκησης. Η πυκνότητα στη δόμησή της και ο μεγάλος αριθμός ορόφων δημιουργούν στο εσωτερικό των σπιτιών άσχημες συνθήκες διαβίωσης.

Συμβολή στην ανάπτυξη

Παρά τη συνεχή επιδίωξη υποβάθμισης και περιορισμού των εβραίων, στη διάρκεια των αιώνων, επιβιώνουν αλλά και αποτελούν ένα υπολογίσιμο στοιχείο στο νησί, όχι μόνο στον οικονομικό τομέα. Χάρη στις πολύπλευρες ικανότητές τους, το επιχειρηματικό πνεύμα, την υπομονή και επιμονή, που τις καλυβδώνουν ατέλειωτες δοκιμασίες, δημιουργούν ένα ισχυρό πυρήνα τόσο στην οικονομία, όσο και στα Γράμματα και τις Τέχνες, συμβάλλοντας στην οικονομική, κοινωνική, πνευματική και πολιτιστική εξέλιξη του νησιού.

Η «Συκοφαντία για το αίμα» (1891)

Μετά την Ένωση οι Ισραηλίτες αποκτούν πλέον ίσα δικαιώματα με τους υπόλοιπους πολίτες, η Κοινότητα της Κέρκυρας αναπτύσσεται και φθάνει στο μέγιστο της ακμής της το 1891. Είναι η εποχή που σε ευρωπαϊκό επίπεδο αυξάνεται ο αντισημιτισμός και στη Γαλλία ξεσπά η «Υπόθεση Ντρέυφους».

Την 1^η Απρίλη του 1891 δολοφονείται στην Κέρκυρα η μικρή εβραιοπούλα Ρουμπίνα Σάρδα. Οι αστυνομικές αρχές κατηγορούν τους γονείς της άτυχης μικρής και διαδίδουν επίσης ότι είναι χριστιανή με το όνομα Μαρία, που απήχθη από τους Εβραίους. Οι βιαιοπραγίες Χριστιανών εναντίον των Εβραίων συνεχίζονται όλο τον Απρίλιο και κυμαίνονται από προπηλακισμούς και καταστροφές περιουσιών έως τραυματισμούς και φόνους οι οποίοι φτάνουν τους τριάντα.

Οι πραγματικοί δολοφόνοι δεν βρίσκονται ποτέ και σημειώνει στο σχετικό υπόμνημά του ο εισαγγελέας Θ. Κεφαλάς: «... εισίν όμως αποδεδειγμένοι οποίοι οι παρασύραντες την Κέρκυραν εις την ατιμωτέραν δέσσην, οποίοι οι υποκνησαντες τον κατά των Εβραίων διωγμόν και οποίοι οι καταπατήσαντες το εαυτόν καθήκον, προδίδοντες παν το πάτριον χάρην του εκδογικού συμφέροντος...»

Εικόνα 5.
Βανδαλισμοί στο Εβραϊκό νεκροταφείο, 1891.

Τα επόμενα χρόνια

Μετά τα γεγονότα του 1891 αρχίζει η έξοδος των Εβραίων της Κέρκυρας προς άλλες πόλεις: Αλεξάνδρεια, Μάντσεστερ, Μασσαλία, Ρώμη, Τεργέστη και ταυτόχρονα ενώνονται οι δύο χωριστές Κοινότητες, Ρωμανιωτών και Απουλιανών. Η εβραϊκή κοινότητα του νησιού μειώνεται σημαντικά και στην απογραφή του 1907 είναι 2.195 άτομα αποτελώντας το 10% του πληθυσμού της πόλης. Η οικονομική ζημία που υφίσταται το νησί ως συνέπεια αυτής της μετανάστευσης είναι μεγάλη, ενώ χάνει σταδιακά την εμπορική του δύναμη και εξαιτίας των νέων λιμανιών που δημιουργούνται καθώς και από άλλες μεταγενέστερες συγκυρίες, οι οποίες οδηγούν την Κέρκυρα στο περιθώριο των εμπορικών συναλλαγών με τις μεσογειακές χώρες.

Τις παραμονές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ο πληθυσμός της Κοινότητας έχει σταθεροποιηθεί στις 2.000 ψυχές. Οι περισσότεροι κατοικούν στη συνοικία ενώ οι πλουσιότεροι έχουν ήδη εγκατασταθεί στη νέα πόλη που οικοδομείται από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα.

Κατοπινά χρόνια

Στα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου πολλοί κερκυραίοι ισραηλίτες συμμετέχουν στην ΕΑΜική Αντίσταση και κάποιοι, όπως ο τυπογράφος Ιωσήφ Βεντούρας, δίνουν και τη ζωή τους.

Η Ισραηλιτική Κοινότητα της Κέρκυρας πληρώνει βαρύ τίμημα στο Ολοκαύτωμα και η απελευθέρωση τη βρίσκει με λιγότερο από το 10% του πληθυσμού της. Από τους επιζώντες, 125 άτομα μεταναστεύουν στο Ισραήλ ή εγκαθίστανται σε μεγάλες πόλεις. Το 1948, η κερκυραϊκή ισραηλιτική κοινότητα αριθμεί 170 μέλη και σήμερα λιγότερα, συνεχίζοντας μιαν αδιάκοπη παρουσία που μετρά ήδη σχεδόν εννιά αιώνες.

Εικόνα 6.
Ο Ραββίνος Νεχαμί
που χάρηκε στο Άουσβιτς.

Στοιχεία για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση των Εβραίων στην Κέρκυρα μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Για την εκπαιδευτική κατάσταση των Εβραίων στην Κέρκυρα έχει ασχοληθεί στο παρελθόν ο συμπολίτης μας Σπύρος Π. Γαούτσος στη μελέτη του «Η πρωτοβάθμια εκπαιδευτική κατάσταση στην Κέρκυρα την περίοδο μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων: Η περίπτωση του Ισραηλιτικού σχολείου», που εκδόθηκε στο υπ' αριθ. 169, τ. ΚΓ' τεύχος «Χρονικά» του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου στην Αθήνα, το δίμηνο Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 2000, σ. 12-28.

Στη συγκεκριμένη μελέτη, δημοσιεύτηκαν για πρώτη φορά, σημαντικές πηγές για τη δημογραφική εξέλιξη και την πληθυσμιακή σύνθεση του εβραϊκού πληθυσμού του νησιού, που προέρχονταν μεταξύ άλλων από το αρχείο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Κερκύρας, αλλά και από τα σωζόμενα αρχεία του τρίτου, του τέταρτου

και του πέμπτου δημοτικού σχολείου της Κέρκυρας. Μαθητολογία, αλληλογραφία, βιβλία ελέγχων και προόδου, εκθέσεις των Επιθεωρητών Δημοσίας Εκπαιδύσεως και Πρακτικά Συλλόγων και Συμβουλίων, ανασυνέθεσαν την εκπαιδευτική κατάσταση των μελών της εβραϊκής κοινότητας από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα μέχρι και το βίαιο εκτοπισμό τους κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από την εισαγωγή της ως άνω μελέτης, παραθέτουμε αυτούσιο κάτωθι, απαλείφοντας τις υποσημειώσεις, τη βιβλιογραφία, τους πίνακες και τα δημογραφικά στοιχεία που δημοσιεύονται στο πρωτότυπο κείμενο.

«Σύμφωνα με το οδοιπορικό του Ραβίνου Βενιαμίν από τη Τουδέλη, που επισκέφτηκε τις Εβραϊκές παροικίες της Ανατολής το 1160 μ. Χ., ήδη από τις αρχές του 12ου αι. βρίσκονται εγκατεστημένες στην Κέρκυρα αρκετές οικογένειες Εβραίων. Ένα ζήτημα που απασχολούσε, ανέκαθεν, το Εβραϊκό στοιχείο του νησιού, ήταν η ανάγκη συνύπαρξης του χριστιανικού κόσμου με το δικό τους, συνύπαρξη

Εικόνα 7.
Ο Ραββίνος Νεχαμί
σε επίσημες εκδηλώσεις.

καθόλου ανέφελη, που στηρίζονταν κυρίως στην ανοχή και στην ανάγκη κοινωνικής και οικονομικής συνεργασίας, που εύκολα, οικονομικοί και ελάχιστα θρησκευτικοί λόγοι, μπορούσαν με αναίτιες αφορμές να δυναμιτίσουν.

Πρωταρχικό μέλημα του πληθυσμού αυτού, ήταν η απρόσκοπτη μελέτη των Ιερών Γραφών και της Εβραϊκής Γλώσσας και η πιστή τήρηση των παραδόσεών του. Τα κείμενα των Εβραίων της Κέρκυρας καθώς και τα εγχειρίδια που χρησιμοποιούσαν για τις τελετές και την εκπαίδευσή τους, φανερώνουν ήδη από το 13ο αι. πνευματική και πολιτική ωριμότητα και αργότερα, ιδιαίτερα προοδευτική σκέψη. Η Κέρκυρα για ένα μεγάλο διάστημα ήταν κέντρο μελέτης της Τοράς και ένας από τους πλέον διακεκριμένους Ραββίνους της εποχής του, ο David

HaKonen, δίδαξε στην Κέρκυρα και έμεινε στην ιστορία για το έργο που εξέδωσε λίγο μετά το θάνατο του, ο γιός του Chaim, στην Κωνσταντινούπολη το 1537.

Οι πηγές που έχουν σωθεί για την εκπαιδευτική δραστηριότητα των Εβραίων της Κέρκυρας είναι ιδιαίτερα ελλιπείς. Γνωρίζουμε ότι διακεκριμένοι Ραββίνοι και διδάσκαλοι, επισκέπτονταν την Κοινότητα της Κέρκυρας για περιορισμένα χρονικά διαστήματα. Τον 17ο και 18ο αιώνα διδάσκουν στην Κέρκυρα οι Ραββίνοι Gershom, Elyakim, Ya'akov Mayo, Joseph HaKonen και Moshe ben Zacharya HaKonen. Τον 19ο αι. η ανάπτυξη σχολείων και τυπογραφείων στα όρια της Κοινότητας δίνει το ερέθισμα σε προσωπικότητες των Εβραϊκών Γραμμάτων να επισκεφθούν για να διδάξουν

στο νησί. Ανάμεσα σε αυτούς ξεχωρίζουν οι Ραβίνοι Abraham ben Gavriel Zafarna, Chaim Mordechai Cohen, Menachem Vivante, Abraham Ceror, Eliezer de Mordo, Sabbetai Cohen, Raphael Abraham ben HaKonen, Abraham ben Mereno HaKonen, Elisah ben David Mazzal, Nethanel ben Naaman, Judah Bibas, Shem Tov Amarillo, Israel Moshe Hazzan, Isaac Raphael Tedeschi, Joseph Immanuel Levi, και Alexander de Fano. Μαζί με αυτούς, δίδαξε στην Κέρκυρα και ο Εβραϊκός καταγωγής Κερκυραίος συγγραφέας και λόγιος Dr. Lazare Menachem Belleli (1862 - 1936).

Με την ίδρυση της Ιονίου Ακαδημίας, ο ιδρυτής της Λόρδος Guilford, έκρινε απαραίτητη την ύπαρξη έδρας Εβραϊκής Γλώσσας και ερμηνείας της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης στη Θεολογική Σχολή της Ακαδημίας. Για τον σκοπό αυτό έλαβε την έγκριση της Κυβέρνησης, ώστε να στείλει δύο Ιεροσπουδαστές στον Πατριάρχη Αντιοχείας Σεραφείμ το Βυζάντιο (1813 - 1823) ώστε να διδαχθούν την αραβική γλώσσα και από εκεί σε άλλα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια για να σπουδάσουν συριακά, καλδαϊκά, εβραϊκά και άλλες βιβλικές γλώσσες. Το πρόγραμμα της τριετούς φοίτησης της Θεολογίας στην Ιόνιο Ακαδημία, περιελάμβανε τη διδασκαλία της Δογματικής και της Ηθικής Θεολογίας, Εκκλησιαστική Ιστορία και Ρητορική, Ερμηνευτική της Αγίας Γραφής και τα Εβραϊκά. Τελικά, για τη θέση του διδάκτορα της σχολής Εβραϊκών και Ανατολικών γλωσσών προτάθηκε ο Francis Balfour από την Σκωτία.

Μέσα από τα Πρακτικά του Δήμου Κερκυραίων φαίνεται να χρηματοδοτείται το 1824 το Ισραηλιτικό δημοτικό σχολείο, γνωστό και ως Ταλμουθ - Ντορά, με ένα κληροδότημα συνολικού κεφαλαίου 359,45 δραχμών. Το 1857 τα συνήθη έξοδα της Ισραηλιτικής Κοινότητας για τη διατήρηση του εκπαιδευτικού της καταστήματος ανέρχονταν στο ποσό των 1500 τάληρων. Το Σεπτέμβριο του 1898 οι Εβραίοι της Κέρκυρας υποδέχτηκαν το νέο τους Ραβίνο Nathan Levy. Το 1904 δημιουργήθηκε σοβαρό πρόβλημα με τους Ισραηλιτοπαιδες που φοιτούσαν στο Β' Δημοτικό Σχολείο της Κέρκυρας, ενώ το 1909 Ραβίνος στην Κέρκυρα διορίστηκε ο

Massaoud Dahan, ο οποίος και παρέδωσε τη θέση του στον Αρχираβίνο Gustavo Calo (1909 - 1918). Τον Ραβίνο Calo τον συναντάμε την ημέρα του Hannukah, το 1906, επίσημο προσκεκλημένο σε φιλανθρωπική εκδήλωση, τα έσοδα της οποίας προορίζονταν για το νέο Εβραϊκό σχολείο. Το 1914 τίθεται θέμα για την ίδρυση και Ισραηλιτικού νηπιαγωγείου. Τον Ραβίνο Calo διαδέχτηκε ο Abraham Sofer - Schreiber (1897 - 1982). Σύμφωνα με ειδήσεις που προέρχονται από την εφημερίδα "Κέρκυρα", στις 14 Νοεμβρίου 1915 ανακοινώνεται πως ο νέος Αρχираβίνος Schreiber συνέστησε νυχτερινή Σχολή, όπου άπορα παιδιά διδάσκονται την Ελληνική, την Ιταλική και την Εβραϊκή γλώσσα, ενώ ίδρύσε συγχρόνως Σχολείον Ιερωμένων. Στις 24 Απριλίου 1917 διαβάζουμε, ότι ενώ παλαιότερα, στο Εβραϊκό σχολείο δεν φοιτούσαν περισσότερα από 30 παιδιά, ο αριθμός μετά την άφιξη του Schreiber έχει φτάσει τα 230.

Για τη μεταφορά του Εβραϊκού Σχολείου στο Ε' Δημοτικό Σχολείο, στην περιοχή "Σπηλιά" της Κέρκυρας, οι πληροφορίες μας είναι λίγο συγκεχυμένες. Προφανώς μεταφέρθηκε εκεί επί αρχιερατείας του Σοφολογιώτατου Αρχираβίνου Jacob Nechama που υπηρέτησε ως Ιερατικός προϊστάμενος την Κοινότητα του νησιού από το 1931 μέχρι την σύλληψή του από τους Γερμανούς το 1943. Την εποχή εκείνη μαθητές και μαθήτριες Εβραϊκής καταγωγής γίνονταν δεκτές στο Γ' Δημοτικό Σχολείο της πόλης της Κέρκυρας, το οποίο λειτούργησε στον ίδιο χώρο. Το 1932 οι δύο Εβραϊκές φιλανθρωπικές εταιρείες Γραϊκα και Πουλιέζα, ανεξαρτητοποιήθηκαν από την Κοινότητα, έπαυσαν να την ενισχύουν οικονομικά και πολύ γρήγορα τα ιδρύματα των Εβραίων της Κέρκυρας άρχισαν να υπολειτουργούν, με αποτέλεσμα η Κοινότητα να στερηθεί βασικών προϋποθέσεων που απαιτούνταν για να εξασφαλισθεί η απρόσκοπτη λειτουργία της.

Ενδεικτικά να σημειώσουμε πως στον καθημερινό κατάλογο προσκλήσεως των μαθητριών του Γ' δημοτικού σχολείου αναφέρεται, χαρακτηριστικά, ότι το σχολικό έτος 1900 - 1901 φοίτησαν 100 μαθήτριες, ενώ την επόμενη σχολική χρονιά 1901 -

Εικόνα 8 και 9.
Μαγαζιά Εβραίων και Χριστιανών στην Εβραϊκή συνοικία.

*Εικόνα 10.
Κερκυραϊκές Εβραϊκές οικογένειες πριν από τον πόλεμο.*

Εικόνα 11.
Κερκυραϊκές Εβραϊκές
οικογένειες πριν
από τον πόλεμο.

1902 φοίτησαν 108 μαθήτριες. Την ίδια εικόνα μας δίνει και ο Γενικός Έλεγχος των μαθητριών που υπογράφει η Διευθύντρια Μαρία Κάου.

Με τη λήξη της σχολικής χρονιάς 1914 - 1915, το Γ' Δημοτικό σχολείο προήχθη σε εξατάξιο και ολοένα

και περισσότεροι Ισραηλίτες, ευκατάστατων κυρίως οικογενειών, έστελναν τα παιδιά τους να φοιτήσουν σε αυτό. Το σχολικό έτος 1929 - 1930 το Γ' Δημοτικό εξυπηρετεί αποκλειστικά πλέον τα αγόρια και τα κορίτσια της Εβραϊκής Κοινότητας του νησιού. Στο σχολείο διδάσκονται εκτός από την Εβραϊκή Γλώσ-

Εικόνα 12.
Κερκυραϊκές Εβραϊκές
οικογένειες πριν
από τον πόλεμο.

σα, Θρησκευτικά, Ελληνική Γλώσσα, Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσική Ιστορία, Φυσική και Χημεία, Αριθμητική, Γεωμετρία, Ιχνογραφία, Καλλιγραφία, Χειροτεχνία, Ωδική και Γυμναστική.

Το σχολικό έτος 1943 - 1944 παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς αποτελεί και το τελευταίο έτος λειτουργίας του Εβραϊκού Σχολείου. Λίγο πριν τις εξετάσεις τους, οι μαθητές και οι οικογένειές τους συνελήφθησαν και εκποτίστηκαν από τα Γερμανι-

κά στρατεύματα κατοχής και στην πλειονότητά τους δεν επέστρεψαν ποτέ».

Θεωρούμε σκόπιμο να παραθέσουμε τη λίστα των μαθητών την τελευταία χρονιά λειτουργίας του σχολείου, όπως τη διέσωσε και μετέγραψε ο κ. Γαούτσος στην εργασία του, καθώς τα περισσότερα από αυτά τα παιδιά και οι οικογένειές τους χάθηκαν βίαια στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΕΤ. ΓΕΝ.	ΠΑΤΡΩ-ΝΥΜΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
ΤΑΞΙΣ Α΄				
Ισραήλ	Ιωνάς	1937	Σαμουήλ	Ράπτης
Εοκάπας	Δαβίδ	1937	Ισαάκ	Φανοποιός
Βελλέλη	Ευτυχία	1937	Νασώ	Παντοπώλης
Δαλμένεγος	Ιάκωβος	1937	Σάββας	Έμπορος
Μουστάκη	Μαθίλδη	1931	Ραφαήλ	Κρεοπώλης
Βελλέλη	Ρεβέκκα	1937	Ισαάκ	Φανοποιός
Γκίκας	Λάζαρος	1937	Κωνσταντίνος	ΟΡΦΑΝΟΣ
Βιτάλ	Μάρκος	1937	Ιωσήφ	Ξυλουργός
Μόρδος	Ηλίας	1936	Ραφαήλ	Φανοποιός
Βελλέλη	Ρεβέκκα	1937	Σολομών	Ομβρελοποιός
Καπλάνη	Ιωάννα	1937	Παναγιώτης	Σωφέρ
Βελλέλη	Ραχήλ	1937	Ηλίας	Αχθοφόρος
Μιζάν	Αλεξάνδρα	1937	Ιαουδάς	Αχθοφόρος
Βιβάντε	Ρόζα	1936	Αδάμ	Λευκοσιδηρουργός
Χαΐμ	Σαμουήλ	1937	Γαβριήλ	Μικροπωλητής
Βιτάλ	Μωυσής	1937	Μάρκος	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Μωυσής	1937	Πέρετς	Αχθοφόρος
Όσμου	Ρόζα	1935	Ιεσούα	Αχθοφόρος
Λεύη	Μαργαρίτα	1937	Λάζαρος	Υδραυλικός
Χαΐμ	Εοθήρ	1937	Σολομών	Ξυλουργός
Μιζάν	Αλέγγρα	1936	Ιεχωβά	ΟΡΦΑΝΗ
Βελλέλης	Μιχαήλ	1936	Ιωσήφ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Βιτάλ	Μεϊρ	1937	Βίκτωρ	Υαλοθέτης
Μιζάν	Σαμουήλ	1935	Ιωσήφ	Γυρολόγος
Βελλέλης	Μωυσής	1937	Νασώ	Οπωροπώλης
Βελλέλη	Στέλλα	1935	Ιεσούα	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Μπελίνα	1934	Ιεσούα	Αχθοφόρος
Άκκος	Ηλίας	1936	Αρμάνδος	Χρωματιστής
Βελλέλης	Μάρκος	1936	Σαμουήλ	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Μάρκος	1934	Ηλίας	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Ιουλία	1936	Μάρκος	Φανοποιός
Πέρες	Σαμουήλ	1937	Ισαάκ	Υφασματοποιός
Βιτάλ	Άννα	1933	Νησίμ	Αχθοφόρος
Βιτάλ	Εοθήρ	1937	Νησίμ	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Ελεονώρα	1936	Ιωσήφ	Αχθοφόρος
Μάτσα	Ευτυχία	1937	Βίκτωρ	Πλανόδιος έμπορος
Βελλέλη	Αλέγγρα	1936	Δαβίδ	Οπωροπώλης
Μουστάκης	Ιεσουάς	1937	Βίκτωρ	Κρεοπώλης
Βελλέλη	Ραχήλ	1936	Σολομών	Ομβρελοποιός
Βελλέλη	Ρεβέκκα	1937	Σολομών	Ράπτης
Κωνσταντίνου	Ντόλτσε	1934	Κανάρης	Γυρολόγος

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΕΤ. ΓΕΝ.	ΠΑΤΡΩ-ΝΥΜΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
Μουστάκης	Μωυσής	1936	Ιωχανάς	Αθροφόρος
Ναζών	Εοθήρ	1936	Σολομών	ΟΡΦΑΝΗ
Μουστάκης	Μάρκος	1935	Ηλίας	Αθροφόρος
Βελλέλη	Πατοίνα	1937	Ηλίας	Ηλεκτρολόγος
Βελλέλης	Μιχαήλ	1937	Δαβίδ	Ράπτης
Χαΐμ	Ελεονώρα	1937	Πηνικά	Αθροφόρος
Μουστάκη	Φουρτουνάτα	1937	Μάρκος	Κρεοπώλης
Όσμος	Ιαουδάς	1937	Μάρκος	ΟΡΦΑΝΟΣ
Μιζάν	Ευτυχία	1935	Σολομών	Παντοπώλης
Γκανής	Ιωσήφ	1936	Μάρκος	Καρεκλοποιός
Βασιλά	Μάρθα ή Μαρία	1935	Νικόλαος	Έμπορος
Μιχαλά	Αικατερίνη	1937	Νικόλαος	Έμπορος
Ισραήλ	Σταμέτα	1935	Ιεσουά	Αθροφόρος
Δέντες	Σολομών	1936	Πηνικάς	Μικρέμπορος
Μιζάν	Ελπίς	1936	Σολομών	-
Ισραήλ	Σαμουήλ	1936	Ιεσουάς	Αθροφόρος
Βελλέλης	Λεύης	1935	Σαμουήλ	Αθροφόρος
Μόρδος	Αβραάμ	1936	Σολομών	Ράπτης
Ισραήλ	Σάββας	1936	Πηνικά	Αθροφόρος
Μιζάν	Ρουβήμ	1934	Αβραάμ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Βελλέλης	Πέρετς	1936	Χαΐμ	Ράπτης
Βελλέλη	Ραχήλ	1936	Σάββας	Υδραυλικός
Βελλέλη	Ελπίς	1935	Σάββας	Ράπτης
Ματαθίας	Δανιήλ - Ιωσήφ	1937	Μωυσής	-
Μόρδος	Γερεσών - Αλέξανδρος	1937	Ιωσήφ	-
Βελλέλης	Λάζαρος	1936	Μωυσής	Φανοποιός
Μιζάν	Χαΐμ - Νησίμ	1937	Σαμουήλ	-
Κοέν	Μωυσής	1937	Μενεχέν	-
Μουστάκη	Μπελίνα	1937	Ιωχανά	-
Χαΐμ	Λέα	1937	Πηνικά	-
Μιζάν	Μωυσής	1937	Ρουβήμ	-
Ματαθία	Λουίζα	1937	Ισραήλ	-
Πολίτη	Στέλλα	1937	Μάρκος	-
Χαΐμ	Βικτωρία	1937	Σαμουήλ	-
Βελλέλης	Νησίμ	1937	Πηνικά	-
Ναζών	Μωυσής	1937	Λάζαρος	-
Ρεβής	Ιεσουάς	1937	Σάββας	-
Όσμος	Αβραάμ	1937	Χαΐμ	-
Κοέν	Βάισμαν	1937	Βενιαμίν	-
Κοέν	Αβραάμ	1937	Νησίμ	-
Μουστάκης	Ιωνάς	1937	Ζαχαρίας	-
Βελλέλη	Φουρτουνάτα	1936	Δαβίδ	Υποδηματοποιός

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΕΤ. ΓΕΝ.	ΠΑΤΡΩ-ΝΥΜΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
ΤΑΞΙΣ Β΄				
Βιτάλ	Σαμουήλ	1936	Ιωσήφ	Ξυλουργός
Λουμπράνος	Ιωάννης	1936	Σπυρίδων	Δημοτικός υπάλληλος
Βελλέλης	Ηλίας	1936	Ιωσήφ	Ράπτης
Ναξών	Άννα	1936	Πέρετς	Ξυλουργός
Βελλέλι	Φουρτουνάτα	1934	Ηλίας	Αχθοφόρος
Ασσέας	Ισαάκ	1935	Σάββας	Υδραυλικός
Βιβάντε	Ραχήλ	1935	Αδάμ	Λευκοσιδηρουργός
Βελλέλι	Σπεράντσα	1935	Πννικός	Αχθοφόρος
Βιτάλ	Αβραάμ	1936	Σολομών	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Ιεσούας	1936	Μάρκος	Αχθοφόρος
Οσμου	Πέρλα	1936	Αβραάμ	Αχθοφόρος
Χαΐμ	Αβραάμ	1936	Σολομών	Ξυλουργός
Ματαθία	Άννα	1936	Νησίμ	Φανοποιός
Βελλέλι	Σπεράντσα	1935	Ιαουδά	Μεταπράτης
Οσμου	Ειρήνη	1933	Λεών	Ξυλουργός
Βελλέλι	Εοθήρ	1935	Ηλίας	Αχθοφόρος
Μάτσα	Ρεγγίνα	1935	Βίκτωρ	Πλανόδιος Έμπορος
Βελλέλι	Μπελίνα	1934	Δαβίδ	Οπωροπώλης
Βελλέλι	Σπεράντσα	1934	Νασώ	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Ραφαήλ	1934	Αγνώστου πατρός	-
Μουστάκη	Ρόζα	1936	Μιχαήλ	-
Λεύης	Δαβίδ	1932	Ιαουδάς	Ομβρελοποιός
Ισραήλ	Νασώ	1935	Σάββας	Αχθοφόρος
Όσμου	Λέα	1934	Ιωχανά	Εφημεριδοπώλης
Βελλέλης	Βίκτωρ	1933	Ευτύχιος	Επιπλοποιός
Μιζάν	Ραχήλ	1934	Ιαουδά	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Δανιήλ	1934	Σαμουήλ	Αχθοφόρος-ορφανός
Βελλέλης	Δαβίδ	1936	Σαμουήλ	Αχθοφόρος-ορφανός
Ισραήλ	Άννα	1936	Ισαάκ	Αχθοφόρος
Μουστάκη	Νησίμ	1933	Μάρκος	Κρεοπώλης
Χαΐμ	Λουκία	1934	Πννικά	Αχθοφόρος
Βελλέλι	Αλίκη	1936	Πέρες	Ράπτης
Μιζάν	Ευτυχία	1936	Μουσίς	-
Οσμου	Αλεξάνδρα	1934	Μάρκος	ΟΡΦΑΝΗ
Γκανή	Αννέτα	1935	Μάρκος	Καρεκλοποιός
Βιτάλ	Σαμουήλ	1934	Ζαχαρίας	-
Ισραήλ	Ευτυχία	1933	Ιεσούας	Αχθοφόρος
Μιζάν	Περλίνα	1936	Δανιήλ	Ράπτης
Ηλίας	Ιωσήφ	1936	Ευτύχιος	Επιπλοποιός
Βελλέλης	Πέρετς	1933	Ιεσούας	Αχθοφόρος
Ασσέρ	Ευτυχία	1935	Ηλίας	Έμπορος
Ισραήλ	Σταμέτα	1933	Ισαάκ	Αχθοφόρος
Βελλέλι	Λέα	1933 ή 1935	Πννικά	Οπωροπώλης

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΕΤ. ΓΕΝ.	ΠΑΤΡΩ-ΝΥΜΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
ΤΑΞΙΣ Γ'				
Δελμένεγου ή Δαλμένεγου	Ευτυχία	1935	Σάββας	Έμπορος
Μπακόλα	Ιερουσαλήμ	1932	Αβραάμ	Έμπορος
Μουστάκη	Άννα	1935	Μάρκος	Ράπτης
Πασχάλης	Ζήσης	1935	Νικόλαος	Μάγειρας
Μουστάκη	Λουκία	1933	Ραφαήλ	Κρεοπώλης
Μόρδος	Σολομών	1935	Μουσίς	Φανοποιός
Βιτάλ	Ευτυχία	1934	Ιωσήφ	Ξυλουργός
Μόρδος	Ροβέρτος	1934	Ραφαήλ	Φανοποιός
Μουστάκης	Αβραάμ	1935	Βίκτωρ	Έμπορος
Μουστάκης	Βίκτωρ	1935	Ζαχαρίας	Έμπορος
Μιζάν	Νησίμ	1932	Ιαουδά	Αθλοφόρος
Ζαδίκ	Ραχήλ	1935	Ησαΐας	Έμπορος
Βελλέλη	Ρόζα	1934	Πηνιχάς	Αθλοφόρος
Βελλέλη	Ραχήλ	1935	Ιωσήφ	Αθλοφόρος
Γκανή	Άννα	1934	Αβραάμ	Υποδηματοποιός
Βελλέλη	Άννα	1933	Πέρες	Αθλοφόρος
Μόρδος	Ρουβήμ	1931 ή 1933	Σολομών	Λευκοσιδηρουργός
Λεύης	Μάρκος	1934	Λάζαρος	Υδραυλικός
Μιζάν	Μάρκος	1933	Ιεχανάς	ΟΡΦΑΝΟΣ
Χαΐμ	Μενεχέν	1933	Σολομών	Ξυλουργός
Χαΐμ	Δαβίδ	1934	Αβραάμ	Ράπτης
Ματαθία	Ραχήλ	1934	Νησίμ	Φανοποιός
Μιζάν	Αβραάμ	1932	Ιωσήφ	Γυρολόγος
Βελλέλη	Εοθήρ	1934	Μάρκος	Φανοποιός
Μάτσα	Ρεγγίνα	1935	Ιακώβ	Λευκοσιδηρουργός
Βιτάλ	Αβραάμ	1930	Νησίμ	Αθλοφόρος
Βελλέλη	Μπελίνα	1935	Ιωσήφ	Παντοπώλης
Βελλέλη	Μπελίνα	1932	Νασώ	Αθλοφόρος
Ρωμάνος	Ηλίας	1933	Δαβίδ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Ακκος	Σαμουήλ	1933	Σολομών	Ράπτης
Βελλέλης	Σάββας	1933	Σολομών	Ομβρελοποιός
Βελλέλη	Άννα	1931	Σολομών	Ομβρελοποιός
Μουστάκη	Ροζίνα	1933	Ιωχανάς	Αθλοφόρος
Όμου	Αλεξάνδρα	1932	Ιωχανάς	Εφημεριδοπώλης
Μόρδος	Δαβίδ	1933	Ραφαήλ	Λεκοσιδηρουργός
Βελλέλη	Αλεξάνδρα	1932	Πέρες	Φανοποιός
Ισραήλ	Ηλίας	1934	Ισαάκ	Αθλοφόρος
Όμος	Ιακώβ	1931	Μάρκος	ΟΡΦΑΝΟΣ
Γκανής	Αβραάμ	1933	Μάρκος	Καρεκλοποιός
Βιβάντες	Δαβίδ	1933	Ιαουδάς	Οπωροπώλης
Ματαθία	Εοθήρ	1935	Γεράσιμος	Ξυλουργός
Μουστάκη	Σαρίνα	1934	Ζαχαρίας	Εργάτης
Μιζάν	Άννα	1935	Δανιήλ	Ράπτης
Όμου	Φορτουνάτα	1931	Ηλίας	Αθλοφόρος

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΕΤ. ΓΕΝ.	ΠΑΤΡΩ-ΝΥΜΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
ΤΑΞΙΣ Δ'				
Σάρδα	Εοθήρ	1934	Βίκτωρ	Ράπτης
Ισραήλ	Σάββας	1934	Ηλίας	Αχθοφόρος
Βελλέλνς	Ιακώβ	1934	Ισαάκ	Φανοποιός
Ασσέρ	Σάρρα	1934	Ηλίας	Έμπορος
Βιτάλ	Νίνα ή Εοθήρ	1934	Ιακώβ	Επιπλοποιός
Όσμου	Ραχήλ	1934	Ηλίας	Ράπτης
Ναζών	Σαμουήλ	1934	Πέρετς	Ξυλουργός
Χαΐμ	Λάζαρος	1933	Αβραάμ	Ράπτης
Βελλέλν	Ευτυχία	1934	Ευτύχιος	Τυπογράφος
Βελλέλν	Μπελίνα	1933	Ευτύχιος	Τυπογράφος
Βελλέλνς	Ευτύχιος	1932	Ιαουδάς	Μεταπράτης
Βελλέλνς	Δαβίδ	1934	Ευτύχιος	Κτίστης
Βελλέλν	Ελπίς	1932	Λεών	Αχθοφόρος
Βελλέλνς	Σολομών	1931	Ευτύχιος	Επιπλοποιός
Μιζάν	Ιουστίνα	1933	Αβραάμ	ΟΡΦΑΝΗ
Βελλέλν	Στέλλα	1934	Ηλίας	Ηλεκτρολόγος
Βελλέλνς	Μάρκος	1932	Δαβίδ	Ράπτης
Γκανή	Άννα	1932	Αβραάμ	Εργάτης
Μουστάκν	Πατοίνα	1933	Μάρκος	Έμπυρος
Μουστάκν	Ειρήνη	1931	Αρμάνδος	Ράπτης
Βελλέλνς	Σολομών	1932	Χαΐμ	Αχθοφόρος
Μόρδου	Εοθήρ	1932	Σολομών	Λευκοσιδηρουργός
Φόρτε	Αλέγρα	1930	Λεών	Ράπτης
Βελλέλν	Αλέγρα	1930	Δαβίδ	Μικροπωλητής
Λευή	Ελπίς	1930	Δαβίδ	Αχθοφόρος
Μιζάν	Σαμουήλ	1934	Σολομών	Ράπτης
Μιζάν	Λουκία	1933	Σαμουήλ	Έμπορος
Βελλέλν	Χάρις	1931	Ηλίας	Αχθοφόρος
Μιζάν	Στέλλα	1932	Σανσών	Επιπλοποιός
ΤΑΞΙΣ Ε'				
Ελιέζερ	Γιολάνδα	1933	Ιωσήφ	Παλαιοπόλνς
Βελλέλνς	Μουσίς	1933	Νασώ	Παντοπόλνς
Μουστάκνς	Μάρκος	1931	Ραφαήλ	Κρεοπόλνς
Πασχάλνς	Γεώργιος	1933	Νικόλαος	Μάγειρας
Βελλέλνς	Λεών	1933	Ιωσήφ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Ναζών	Ηλίας	1933	Πέρες	Ξυλουργός
Τσεζάνας	Μάρκος	1931	Δαβίδ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Ασσέας	Ιωσήφ	1933	Σάββας	Υδραυλικός
Μιζάν	Μενεχέν	1929	Ιεχωνάς	ΟΡΦΑΝΗ
Μιζάν	Βικτωρία	1931	Ιεχωνά	ΟΡΦΑΝΗ

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΕΤ. ΓΕΝ.	ΠΑΤΡΩ-ΝΥΜΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
Χαΐμ	Μωυσής	1932	Σολομών	Ξυλουργός
Βελλέλης	Αρμάνδος	1932	Ιωσήφ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Βελλέλη	Εοθήρ	1930	Σολομών	ΟΡΦΑΝΗ
Βελλέλη	Κορίνα	1931	Ιαουδάς	Μεταπράτης
Βελλέλη	Λέα	1931	Σαμουήλ	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Καίτη	1930	Μάρκος	Φανοποιός
Βελλέλης	Σολομών	1932	Ιωσήφ	Παντοπώλης
Βελλέλη	Ελπίς	1932	Πέρετς	Ράπτης
Κωνσταντίνου	Στέλλα	1930	Κανάρης	Γυρολόγος
Μουστάκη	Στέλλα	1931	Ηλίας	Αχθοφόρος
Βιβάντε	Νίνα	1931	Ηλίας	Ράπτης
Βιβάντες	Σαμουήλ	1932	Ηλίας	Ράπτης
Μπαλέστρα	Εοθήρ	1932	Σαμουήλ	Υποδηματοποιός
Ναζών	Σταμέτα	1932	Νασώ	Αχθοφόρος
Δέντε	Ευτυχία	1930	Πνιχά	Μικροπωλητής
Ματαθία	Ελευθερία	1930	Ζαχαρίας	Εργάτης
ΤΑΞΙΣ ΣΤ'				
Μόρδου	Εοθήρ	1931	Μωυσής	Φανοποιός
Βελλέλης	Σαμουήλ	1931	Νασώ	Οπωροπώλης
Βελλέλη	Ελεονώρα	1931	Μάρκος	Φανοποιός
Βελλέλης	Μωυσής	1932	Σαμουήλ	Αχθοφόρος
Μάτσας	Ισαάκ	1932	Ιακώβ	Λευκοσιδηρουργός
Άκκος	Ιακώβ	1931	Σολομών	Ράπτης
Μπακόλας	Συμαντώβ	1929	Αβραάμ	Έμπορος
Βελλέλης	Μωυσής	1930	Ιωσήφ	Παντοπώλης
Μόρδου	Ευτυχία	1931	Ραφαήλ	Λευκοσιδηρουργός
Βελλέλη	Λίνα	1929	Δαβίδ	Ράπτης
Μουστάκης	Αβραάμ	1930	Ζαχαρίας	Αχθοφόρος
Βιτάλ	Διαμαντίνα	1929	Ιωσήφ	Αχθοφόρος

Ακολούθως, ο συγγραφέας μεταγράφει την απολογιστική έκθεση που συνέταξε το Μάιο του 1940 ο Επιθεωρητής της Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Κερκύρας Ευάγγελος Παπαϊωάννου. Σε αυτήν περιγράφει το «Διδακτήριον», τόσο του Δημοτικού όσο και του Νηπιαγωγείου, το «Σχολικόν Υλικόν» και τη «Βιβλιοθήκη», τον «Σχολικό Κήπο», το «Μαθητικόν συσσίτιον» και φυσικά τους «Μαθητές», η περιγραφή των οποίων υποκύπτει στην προκατάληψη και απαξίωση που εκφράζονταν την περίοδο εκείνη, από τους Δημόσιους εκπαιδευτικούς λειτουργούς απέναντι στους εκπροσώπους των μειονοτήτων και των εκπαιδευτικών τους ιδρυμάτων, ενώ στη συνέχεια, ο κρατικός λειτουργός, καταθέτει την άποψη του για την απόδοση των εκπαιδευτικών και το χαρακτήρα της εσωτερικής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

«Το Ισραηλιτικό Σχολείο και νηπιαγωγείο συνέχισε να υπολειτουργεί με πολλά προβλήματα καθ' όλη τη διάρκεια της Ιταλικής κατοχής. Το 1943 τα Γερμανικά στρατεύματα καταλαμβάνουν την Κέρκυρα και ένα χρόνο αργότερα αρχίζουν οι συστη-

ματικές και κλιμακούμενες διώξεις της Ισραηλιτικής κοινότητας. Ο πόλεμος και ο βίαιος εκτοπισμός των Ισραηλιτών της Κέρκυρας θα αφανίσει την κοινότητα και το Ισραηλιτικό σχολείο θα κλείσει. Αρκετά χρόνια μετά τη λήξη του πολέμου και την επιστροφή των ελάχιστων επιζώντων μετά τις ναζιστικές θηριωδίες, ο τότε πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου της Ελλάδος, επισκέπτεται την Κέρκυρα και τις άλλες Εβραϊκές Κοινότητες για να εξακριβώσει την παρούσα κατάσταση. Το σχολείο χαρακτηρίζεται “οίκημα εις κακήν κατάστασην που χρησιμοποιείται ως κατοικία 15 περίπου ομήρων διαμενόντων υπό τας ελεεινότερας συνθήκας άνευ κλινών, στρωμάτων, οικιακών σκευών, υαλοπινάκων κ.λπ.”. Στη θέση αυτή, το Ισραηλιτικό σχολείο, δεν ξαναλειτούργησε ποτέ και μόλις πριν από λίγες δεκαετίες, ύστερα από αρκετές “μετακομίσεις” το Ε’ -δημόσιο πλέον- δημοτικό της πόλης, στεγάστηκε στην παλαιά Μονή των Κοινοβιακών Μοναχών του Αγίου Φραγκίσκου, στο χώρο που πριν από τον μεγάλο πόλεμο φιλοξενήθηκε το Αρσάκειον Κερκύρας».

2. ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ-ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ-ΛΕΥΚΑΔΑΣ-ΠΑΞΩΝ-ΙΘΑΚΗΣ-ΚΥΘΗΡΩΝ*

Εβραϊκή Κοινότητα Ζακύνθου

Η εγκατάσταση των Εβραίων στο νησί τοποθετείται στις αρχές του 16^{ου} αιώνα. Πρώτη αναφορά στην εβραϊκή παρουσία γίνεται από τον Ιταλοεβραίο Moseh Basola. Αναφέρει ότι το 1521 κατοικούσαν στη Ζάκυνθο 30 εβραϊκές οικογένειες. Το έτος 1790 αριθμούσαν 2000 μέλη. Σταδιακά οι περισσότεροι Εβραίοι συγκεντρώνονται στη συνοικία Οβρέικα Μακελιά. Η συνοικία αποτέλεσε τον πυρήνα του Γκέτο όπου κλείστηκαν οι Εβραίοι μετά τα αντιεβραϊκά επεισόδια του 1712.

Υπήρχε μια συναγωγή το 1521. Κατασκευάζεται η Νέα Συναγωγή το 1608 και η Κρητική Συναγωγή Coria, την οποία έχτισαν Κρήτες Εβραίοι πρόσφυγες μετά το 1669.

Νεκροταφείο υπήρχε από το 1545. Οι Εβραίοι του νησιού εκτός από έμποροι ήταν γιατροί ή ασίατροι και ιατροδικαστές.

Εβραϊκές Κοινότητες Κεφαλονιάς – Λευκάδας – Παξών

Η παρουσία των Εβραίων στα εν λόγω νησιά ήταν σχετικά μικρή και αδύναμη οικονομικά.

Κεφαλονιά

Μαρτυρείται η εγκατάσταση γύρω στο 1650. Λόγω των προκαταλήψεων και συκοφαντιών παρέμενε αδύναμη και ολιγάριθμη. Οι Εβραίοι από το κάστρο του Αγίου Γεωργίου μεταφέρθηκαν στο Αργοστόλι. Υπήρχε Συναγωγή και νεκροταφείο το

οποίο μετατράπηκε σε πάρκο αναψυχής το 1895. Σήμερα δεν υπάρχει στο νησί ούτε ένας Εβραίος.

Παξοί

Στο 17^ο αιώνα μνημονεύεται μια μικρή εβραϊκή κοινότητα, μέλη της οποίας ένα μικρό φορτηγό σκάφος που κάνει δρομολόγια στην Κέρκυρα. Στα μέσα του 20^{ου} αιώνα ο έμπορος Ματθαίος Ασοέρ εκχριστιανίζεται με το όνομα Σπύρος. Έκτοτε δεν αναφέρεται παρουσία Εβραίων στο νησί.

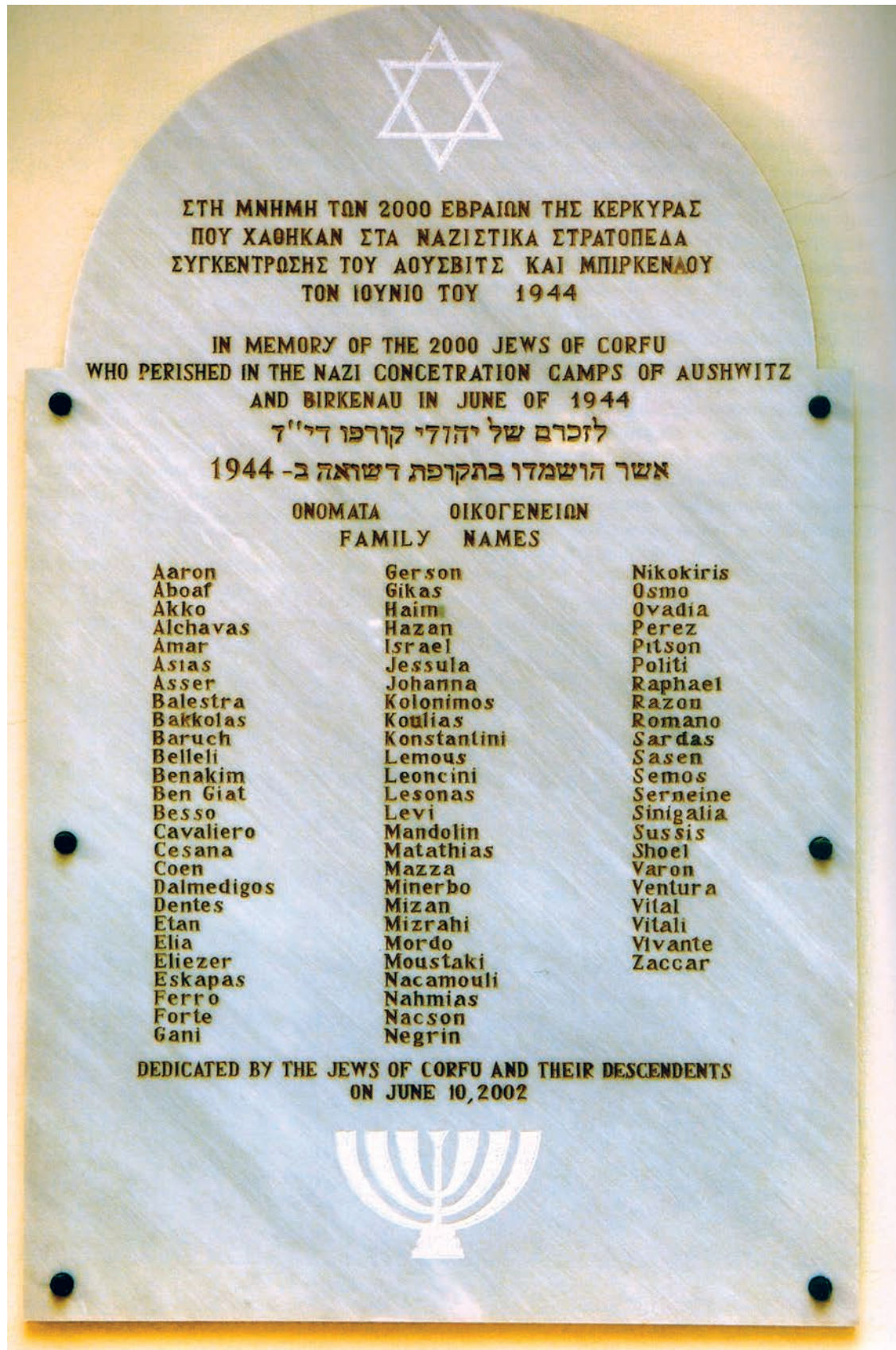
Λευκάδα

Το 1492 όταν το νησί βρισκόταν υπό Οθωμανική κυριαρχία σημειώνεται εβραϊκή παρουσία. Το 1684 αρκετοί Εβραίοι περνούν στα Οθωμανικά εδάφη. Τον 19^ο αιώνα αναφέρονται 30-50 Εβραίοι που ασχολούνται με το εμπόριο. Οι περισσότεροι από αυτούς εξοντώθηκαν μαζί με τους Κερκυραίους ομοθρήσκους τους στο 2^ο παγκόσμιο πόλεμο στα στρατόπεδα του Άουσβιτς.

Τέλος, για τα νησιά Ιθάκη και Κύθηρα δεν βρέθηκαν στοιχεία εβραϊκής παρουσίας.

Σχετικά με την εκπαίδευση στα νησιά Κεφαλονιάς και Λευκάδας, ο εκάστοτε ραββίνος της Συναγωγής είχε την ευθύνη για την τήρηση των παραδόσεων και της εν γένει επιμόρφωσης των εβραίων μελών της κοινότητας.

*Από τη μεταδιδακτορική μελέτη της κ. Ελένης Σταυράκη

Εικόνα 13.

Στη μνήμη των Εβραίων της Κέρκυρας που χάθηκαν στα στρατόπεδα του Λουσβίτς. Συναγωγή Κέρκυρας.

